

**Үндсэн хуулийн хяналт: Үндсэн хуулийн шүүхээс
шүүхийн шийдвэрийг хянахад анхаарах зарим асуудал**

**Constitutional Review: Some Issues to Consider in Reviewing
Court Decisions by The Constitutional Court**

Тэрбишийн Мөнх-Эрдэнэ

Хууль зүйн магистр (LL.M.).

Нийслэл дэх Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч

Улаанбаатар хот, Монгол Улс

munkherdene_terbish@yahoo.com

© T.Munkh-Erdene, 2025

[Attribution-NonCommercial 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)
(CC BY-NC 4.0)

[Товч утга]

Монгол Улсын Их Хурлын Хууль зүйн байнгын хорооны 2021 оны 09 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 22 дугаар тогтоолоор Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн тухай болон Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулах, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх чиг үүрэг бүхий ажлын хэсгийг байгуулсан бөгөөд ажлын хэсгээс хуулийн төслүүдийг 2024 оны 03 дугаар сарын 04-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн.

Тус ажлын хэсгээс боловсруулсан Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд хэд хэдэн шинэлэг асуудал орсны дотроос зохиогч надад хамгийн ихээр сонирхол татсан асуудал нь “шүүхийн шийдвэрийг Үндсэн хуулийн цэц хянах” тухай асуудал юм.

Тиймээс энэхүү эрдэм шинжилгээний илтгэлийн хүрээнд эл асуудалд холбоотой зарим нэг чухал гэж үзсэн агуулгуудыг товч байдлаар хөндөх бөгөөд энэ нь цаг шахуу байсантай холбоотойгоос гадна илтгэлээр бүхий л асуудлыг дэвшүүлэн тавих боломжгүйгэй холбоотой гэдгийг тухайлан тэмдэглэж байна.

Энэхүү илтгэлийн хүрээнд Үндсэн хуулийн шүүхээс шүүхийн шийдвэрийг хянан үзэх тогтолцоонд голлох байр суурь эзэлдэг Австри, ХБНГУ-ын тэргүүлэх туршлага, онолын суурь үзэл баримтлалыг толилуулах зорилго мөн тавигдсан.

[Түлхүүр үг]

Үндсэн хуулийн эрх зүй, Үндсэн хууль, Үндсэн хуулийн хяналт, Үндсэн хуулийн шүүх, Захиргааны хэргийн шүүх, шүүхийн хяналт, шүүхийн шийдвэр, үндсэн эрх.

I. Оршил хэсэг

1924 оны 06 дугаар сарын 03-нд хуралдсан Монгол Ардын Намын Төв Хорооны Тэргүүлэгчдийн хурал улс оронд Бүгд Найрамдах засаг тогтоох тухай шийдвэр гаргасныг Төв Хорооны бүгд хурлаар хэлэлцэн баталж, “харьяат Бүгд Найрамдах ардын засгийг явуулж, ... улсын бүх дээд эрхийг Улсын Их Хурал, мөн хурлаар сонгогдсон Засгийн газар хадгална” гэж тогтоожээ.

Үүний дагуу БНМАУ-ын Анхдугаар хурал хуралдаж, 1924 оны 11 дүгээр сарын 26-нд Ардын бүрэн эрхт Бүгд Найрамдах Улсыг тунхаглан, анхдугаар Үндсэн хуулиа баталсан байна.

Анхдугаар Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлд: “Бүх Монгол Улсыг үүнээс хойш Бүгд Найрамдах Бүрэн Эрхт Ард Улс гэж, улсын дээд эрхийг жинхэнэ ардад эдлүүлэн, улсын аливаа хэргийг Улсын Их Хурал, тус хурлаар сонгогдсон Засгийн газраас гүйцэтгэн шийтгүүлэх явдлыг нийтээр сүсэглэн дагавал зохино”¹ хэмээн тогтоожээ.

Ийнхүү манай улс ХХ зуунд хаант засгийг халж, Бүгд Найрамдах байгуулалд шилжин орсон Ази тивийн анхны улсын нэг болсон нь түүхэнд тодоор тэмдэглэгдэн үлдсэн билээ.

Түүхийн шаргал хуудсыг сөхөн үзэхэд, анхны Үндсэн хуулийг боловсруулах ажлын хэсэг байгуулах шийдвэрийг Ардын Засгийн газар, Монгол Ардын Намаас 1922 оны 05 дугаар сарын 19-нд гаргаж, тус ажлын хэсгийн даргаар Шүүх яамны сайд, хурц гүн Магсаржавыг томилж, улмаар 1922 оны 09 дүгээр сарын 01-ний өдөр Ардын Засгийн газрын 39 дүгээр хурал тэрхүү комиссын ажилтай холбогдуулан гаргасан тогтоолдоо “Үндсэн хуулийг ардын эрхт хэмжээт цаазат Англи гэх мэт улсын хуулиас товчлон авч, эдүгээгийн явуулан буй засгийн байдалд нийцүүлэн зохиовол зохино» хэмээн заасан байдгийг үл ойшоож боломгүй.

Тус ажлын хэсэг Зөвлөлт Орос Улс, АНУ, Япон, Бельги зэрэг улс орнуудын Үндсэн хуулиудыг орчуулж, судалж байсныг хөрөнгөтөн орнуудын Үндсэн хуулиудыг хуулах нь гэсэн үндэслэлээр 1922 оны 12 дугаар сард татан буугдаж, улмаар 1924 оны 09 дүгээр сарын 23-нд Ардын Засгийн газрын Ерөнхий сайд Б.Цэрэндоржоор ахлуулсан Үндсэн хууль боловсруулах комисс байгуулагдсаныг бас мартах учиргүй.

Үүнээс ч өмнө буюу 1914 онд Богд хаант Монгол Улсын ерөнхийлөн захирах сайд Сайн ноён хан Намнансүрэн гадаад олон орны төрийн зохион байгуулалт, байгуулагдах зарчим, ямар ажил

¹ Монгол Улсын Үндсэн хуулиуд /1924, 1940, 1960, 1992 он/, Улаанбаатар, 2020, 3 дахь тал

эрхэлдэг тэргүүтнийг товчлон бичихийг эрдэмтэн Жамсрангийн Цэвээнд даалгасны дагуу “Улсын эрх” хэмээх Монголын улс төр, эрх зүйн сэтгэлгээний сонгодог бүтээлд тооцогддог бүтээл туурвигдсан билээ.

Энэ нь санамсаргүй хэрэг биш бөгөөд Монголын төрийн зүтгэлтнүүд сэргэн мандсан Монгол Улсын төр, засаглалын хэлбэр ямар байвал зохихыг тунгаан бодож, судалгаа хийж, ардчилахыг чармайж байсны илрэл² гэж тэмдэглэснийг онцлох учиртай.

Зохиогч миний бие Монгол Улсын үндсэн хуульт ёсны 100-110 жилийн өмнөх түүхийг цухас дурдсаны учир нь, өнгөрсөн цаг хугацаанд манай улс 1924, 1940, 1960, 1992 онд гээд 4 удаа Үндсэн хуулиа баталж, энэ хугацаанд үндсэн хуульт ёс, үндсэн хуульт байгууллын хувьд олон арван ололт амжилт, саад бэрхшээлийг даван туулж ирснийг тунгаан бодох, өнөөгийн энэ цаг үед ч бидэнд шийдвэрлэх онол, практикийн олон чухал асуудлууд байгаа болохыг сануулан сэрээх явдал юм.

Тухайлбал, Монгол Улсын Их Хурлын Хууль зүйн байнгын хорооны 2021 оны 09 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 22 дугаар тогтоолоор Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн тухай болон Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулах, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх чиг үүрэг бүхий ажлын хэсгийг байгуулсан бөгөөд ажлын хэсгээс хуулийн төслүүдийг 2024 оны 03 дугаар сарын 04-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн.³

Тус ажлын хэсгээс боловсруулсан⁴ Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд хэд хэдэн шинэлэг асуудал орсны дотроос зохиогч надад хамгийн ихээр сонирхол татсан асуудал нь “шүүхийн шийдвэрийг Үндсэн хуулийн цэц хянах” тухай асуудал юм.

Тиймээс энэхүү эрдэм шинжилгээний илтгэлийн хүрээнд эл асуудалд холбоотой зарим нэг чухал гэж үзсэн агуулгуудыг товч байдлаар хөндөх бөгөөд энэ нь цаг шахуу байсантай холбоотойгоос гадна илтгэлээр бүхий л асуудлыг дэвшүүлэн тавих боломжгүйтэй холбоотой гэдгийг тухайлан тэмдэглэж байна.

Энэхүү илтгэлийн хүрээнд Үндсэн хуулийн шүүхээс шүүхийн шийдвэрийг хянан үзэх тогтолцоонд голлох байр суурь эзэлдэг Австри, ХБНГУ-ын тэргүүлэх туршлага, онолын суурь үзэл баримтлалыг

² Шинэ толь сэтгүүл №7, 1995

³ <https://montsame.mn/mn/read/338888> /хамгийн сүүлд 2024.11.10-ны өдөр үзсэн/

⁴ 2024 оны 03 дугаар сарын 04-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн боловч хэлэлцэгдээгүй болно. Тэгсэн хэдий ч хэтдээ дахин энэ асуудал яригдах байх гэж бодон энэ төслийг орхилгүй судалсан болно, Зохиогч.

толилуулах зорилго мөн тавигдсан.

Илтгэлийн эцэст зохиогчоос хуулийг боловсронгуй болгоход дэмжлэг болох байх хэмээн найдаж тодорхой саналуудыг дэвшүүлсэн болно.

II. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн бүтэц: Үндсэн хуулийн цэцийг “Шүүх эрх мэдэл” бүлэгт хамааруулах шаардлагыг дахин эргэцүүлэх нь

Монгол Улсын Их Хурлын Хууль зүйн байнгын хорооны 2021 оны 09 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 22 дугаар тогтоолоор байгуулагдсан ажлын хэсгээс боловсруулсан төслийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.8 дахь заалтад “үндсэн эрхийн маргаан гэж хууль тогтоох, гүйцэтгэх, шүүх эрх мэдлийн байгууллага, албан тушаалтны шийдвэр, бусад акт өргөдөл гаргагчийн өөрийнх нь үндсэн эрхийг зөрчсөн эсэх маргааныг” гэж, 16 дугаар зүйлийн 16.2 дахь хэсэгт “Иргэн эрхээ хамгаалах хуульд заасан арга замыг дуусгасны дараа хууль тогтоох, гүйцэтгэх, шүүх эрх мэдлийн байгууллага, албан тушаалтын гаргасан шийдвэр, бусад акт өөрийнх нь үндсэн эрхийг зөрчсөн хэвээр байгаа гэж үзвэл Цэцэд өргөдөл гаргана”, 17 дугаар зүйлийн 17.1.4 дэх заалтад “шүүхийн шийдвэр эсхүл бусад актыг гардан авснаас хойш 30 хоногийн дотор”, 57 дугаар зүйлийн 57.6 дахь хэсэгт “... Цэц шүүхийн шийдвэрийн үйлчлэлийг түдгэлзүүлсэн тохиолдолд Үндсэн хуулийн Тавьдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 3-т заасны дагуу үндсэн эрхийг хамгаалах асуудлыг Улсын дээд шүүхэд шилжүүлнэ”, 57.8 дахь хэсэгт “Энэ хуулийн 57.6-д заасан шүүх ... бүрэн эрхийнхээ хүрээнд Цэцийн дүгнэлтийн дагуу тухайн асуудлыг үндсэн эрхэд нийцүүлэн шийдвэрлэж, холбогдох шийдвэрийг хүчингүй болгох бөгөөд иргэний үндсэн эрхийг сэргээх, цаашид зөрчигдөхөөс сэргийлэх арга хэмжээ авна” гэж тус тус бичжээ.

Төслийн дээрх заалтуудыг үзэхэд, Үндсэн хуулийн цэцийн хяналтын объектод зарчмын томоохон шинжтэй өөрчлөлт болох “шүүхийн шийдвэрийг үндсэн эрхэд тулгуурлан хянах” талаар өөрчлөлт оруулах гэж байгаа нь нэг талаас үндсэн хуулийн хяналтын хүрээнд үндсэн эрхийг шууд үйлчилдэг эрх зүйн⁵ түвшинд гаргах сайшаалтай боловч нөгөө талаас туйлын болгоомжтой хандах ёстой асуудал гэж үзэж байна.

Туйлын болгоомжтой хандах гэдгийг тодруулбал, энэхүү өөрчлөлт нь өнөөдөр хүчин төгөлдөр үйлчилж буй 1992 оны Үндсэн хуулийн хүрээнд хэд хэдэн асуудлыг нухацтай тодруулан авч үзэх

⁵ Энэ талаар Ц.Сарантуяа, “Үндсэн эрх - шүүх - үндсэн хуулийн шүүх”, “Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэц” өгүүлэл, илтгэлийн эмхтгэл, 2007, 186-192 дахь талаас дэлгэрүүлэн унших боломжтой.

агуулгыг нөхцөлдүүлж байгаа юм. Үүнд зохиогчийн зүгээс дараах байдлаар асуудал дэвшүүлж байна.

1992 оны Монгол Улсын Үндсэн хуулийн үндсэн бүтцийг үзэхэд, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэц нь “Монгол Улсын төрийн байгуулал” хэмээх 3 дугаар бүлгийн “Шүүх эрх мэдэл” хэмээх 4 дэх хэсэгт бус, харин “Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэц” хэмээх Тавдугаар бүлэгт байрлаж байгааг хууль боловсруулагч болон тогтоогчид анхаарах шаардлагатай.

Өөрөөр хэлбэл, Үндсэн хуулийн үзэл баримтлалд шүүхийн шийдвэрийг Үндсэн хуулийн цэц хянах хууль зүйн боломж байгаа эсэхийг тодруулахын тулд Үндсэн хуулийн бүтцийн хувьд Үндсэн хуулийн цэц нь мөн хуулийн 3 дугаар бүлгийн 4 дэх хэсэгт байгаа шүүх эрх мэдэлд хяналт хэрэгжүүлэх⁶ боломжтой эсэх тухай асуудал юм.

Харьцуулах үүднээс ХБНГУ-ын жишээг авч үзвэл: 1949 оны ХБНГУ-ын Үндсэн хуулийн “Шүүх эрх мэдэл” хэмээх Есдүгээр бүлгийн 92 дугаар зүйлд “Холбооны Үндсэн хуулийн шүүхэд ... ажиллаж буй шүүгч шүүх эрх мэдлийг хэрэгжүүлнэ”⁷ гэж заасан байна.

Үүнийг ХБНГУ-ын үндсэн хуулийн эрх зүйн шинжлэх ухаанд тайлбарлахдаа, Холбооны үндсэн хуулийн шүүх нь үндсэн хуульд байгуулалд хоёр чиг үүргийг гүйцэтгэнэ: Нэгдүгээрт, Холбооны үндсэн хуулийн шүүх нь шүүхийн чиг үүргийг гүйцэтгэх, хоёрдугаарт, Холбооны үндсэн хуулийн шүүх нь Холбооны үндсэн хуулийн дээд байгууллагын нэг байх гэх хоёр чиг үүрэгтэй гэж тайлбарладаг.⁸

Тиймээс тус улсын Үндсэн хуулийн 93 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Холбооны үндсэн хуулийн шүүх дараах асуудлыг шийдвэрлэнэ” гээд, мөн хэсгийн 4а-д “Төрийн эрх мэдлийн зүгээс үндсэн эрхийг зөрчсөн гэж үзсэн болон Үндсэн хуулийн 20 дугаар зүйлийн 4, 33, 38, 101, 103, 104 дүгээр зүйлд заасан эрхийн аль нэгийг нь зөрчсөн гэж үзсэн хэн бүхний гаргасан үндсэн хуулийн гомдлыг”⁹ шийдвэрлэнэ гэж заасан байна.

Гэтэл манай улсын хувьд, 1992 оны Үндсэн хуулийн 50 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Монгол Улсын дээд шүүх бол шүүхийн дээд

⁶ Явцуу утгаараа шүүхийн шийдвэрийг хянан үзэх, өргөн утгаараа шүүх эрх мэдэлд хяналт тавих гэх утгаар тодруулав, Зохиогч.

⁷ <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html#BJNR000010949BJNG001100314> /хамгийн сүүлд 2024.11.10-ны өдөр үзсэн/

⁸ Sodan/Ziekow, Grundkurs öffentliches Recht., C.H.Beck, 10. Auflage, 2023, 155 дахь тал

⁹ <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html#BJNR000010949BJNG001100314> /хамгийн сүүлд 2024.11.10-ны өдөр үзсэн/

байгууллага мөн ..." гэж, мөн зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Улсын дээд шүүхийн шийдвэр шүүхийн эцсийн шийдвэр байх бөгөөд түүнийг бүх шүүх, бусад этгээд заавал биелүүлнэ ..." гэж тус тус зааснаас үзвэл Монгол Улсад шүүх эрх мэдлийн дээд байгууллага бол Улсын дээд шүүх байх бөгөөд түүний шийдвэр шүүхийн эцсийн шийдвэр байхаар маргаангүй зохицуулжээ.

Харин нэгэн сонирхол татахуйц факт бол, 1992 оны Үндсэн хуулийн анхны төслийн 48 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт "Шүүхийн үндсэн тогтолцоо Монгол Улсын Үндсэн хуулийн шүүх, Монгол Улсын Улсын дээд шүүх, аймаг, нийслэлийн шүүх, хошуу, хорооны шүүхээс бүрдэх..."¹⁰ гэж, 53 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт "Үндсэн хуулийн шүүхийн шийдвэр, тайлбар гармагц хүчин төгөлдөр болно. Тэдгээрийг төр, нам, олон нийтийн бүх байгууллага, албан тушаалтан хүн бүр дагаж биелүүлэх үүрэгтэй"¹¹ гэж тус тус бичсэн байсан нь Ардын Их Хурлын хэлэлцүүлгийн явцад өөрчлөгдсөн түүхтэй ажээ.

Үүнийг Үндсэн хуулийн эхийг баригч Б.Чимид багш "...учрыг үл ухан, хий болгоомжлон маргасаар тус хэсгээс хасаж өөр бие даасан буюу 5 дугаар бүлэгт "шилжүүлсэн" түүхтэй"¹² хэмээн дурджээ.

Тэгэхээр энэхүү асуудлын мөн чанарыг тухайн цаг мөчид Үндсэн хуулийн эхийг баригч Б.Чимид багш тэргүүтэй эрдэмтэн, судлаач нар тунгаан бодож байсныг дээрх баримт гэрчлэх бөгөөд энэ тохиолдолд бид бүхэн шүүх эрх мэдлийн тогтолцооны гадна байрлаж байгаа Үндсэн хуулийн цэц нь шүүх эрх мэдлийн байгууллагын шийдвэрийг хянан үзэх нь үндсэн хуулийн үндсэн бүтцийн онолын талаас ч, мөн хууль зүйн талаас ч сайтар эргэцүүлэн бодох зайлшгүй шаардлагатай асуудал гэж зохиогчийн хувьд үзэж байна.

Ш. Үндсэн хуулийн шүүхээс шүүхийн шийдвэрийг хянах хүрээ, хязгаар нь үндсэн эрх болох тухай

Үндсэн хуулийн шүүхийн хяналтын объектын нэг нь шүүхийн шийдвэр байх, түүнийг хянан үзэх цорын ганц хэмжүүр нь Үндсэн хуульд заасан үндсэн эрх, эсхүл түүнтэй адилтгах эрхийн зөрчлийг шүүхээс зөв тайлбарласан эсэх, үндсэн эрхийн зөрчил хэвээр байгаа эсэх асуудалд хамгийн чухал ач холбогдолтой эрх зүйн асуудал нь Үндсэн хуульд энэ талаар тодорхой зохицуулсан байх зарчим юм.

Энэ хэсэгт тэрхүү үндэслэлийн талаар ХБНГУ болон Австри Улсын Үндсэн хуулийн зохицуулалт, туршлага дээр тулгуурлан авч

¹⁰ Монгол Улсын Үндсэн хуулийн эх сурвалж, боть №2, 315-317 дахь тал

¹¹ Мөн тэнд

¹² Б.Чимид., Шүүх эрх мэдлийн талаархи Үндсэн хуулийн үзэл баримтлалын тухайд, *Шүүх эрх мэдэл- шинэ зуун* олон улсын онол, практикийн бага хурлын баримт материал, 2001, 49 дэх тал

үзнэ.

ХБНГУ-ын тухайд:

Тус улсын Үндсэн хуулийн 93 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Холбооны үндсэн хуулийн шүүх дараах асуудлыг шийдвэрлэнэ” гээд, мөн хэсгийн 4а-д “Төрийн эрх мэдлийн зүгээс үндсэн эрхийг зөрчсөн гэж үзсэн болон Үндсэн хуулийн 20 дугаар зүйлийн 4, 33, 38, 101, 103, 104 дүгээр зүйлд заасан эрхийн аль нэгийг нь зөрчсөн гэж үзсэн хэн бүхний гаргасан үндсэн хуулийн гомдлыг”¹³ шийдвэрлэнэ гэж маш тодорхой заасан.

Энэхүү үндсэн хуулийн гомдол нь Холбооны үндсэн хуулийн шүүхийн ажлын гол ачааллыг бүрдүүлдэг бөгөөд тус шүүхэд ирж буй нийт гомдол, хүсэлтийн 96 хувийг “үндсэн хуулийн гомдол” эзэлдэг боловч амжилт олсон магадлал нь 2-3 хувьтай байдаг тухай статистик бий.¹⁴

Дээр дурдсан үндсэн хуулийн хэм хэмжээг товч байдлаар дэлгэрүүлэн тайлбарлахад, ХБНГУ-ын Холбооны үндсэн хуулийн шүүхэд үндсэн хуулийн гомдол гаргах эрх бүхий субъект нь үндсэн эрх нь зөрчигдсөн хэн бүхэн байх боломжтой бөгөөд тухайн хүний үндсэн эрх нь төрийн эрх мэдлийн аль ч хэсгээс, тодруулбал, хууль тогтоох, гүйцэтгэх эрх мэдлийн байгууллагын шийдвэр, үйл ажиллагааны улмаас зөрчигдсөн байх, харин шүүх эрх мэдлийн байгууллагын шийдвэрийн тухайд тухайн хүн өөрийн эрх, ашиг сонирхлыг хамгаалж бүх шатны шүүхүүдээр явсны дараа ч үндсэн эрхийн зөрчил нь хэвээр байна гэж үзвэл шүүхийн хамгийн эцсийн шийдвэрт холбогдуулан үндсэн хуулийн гомдол гаргахыг шаарддаг.¹⁵

Мөн тухайн үндсэн эрхийн зөрчлийг анхнаас нь үгүйсгэх аргагүй буюу зөрчигдсөн байж болзошгүй байх, тухайн үндсэн эрхийн зөрчил нь өөрт нь хамааралтай байх, одоогоор зөрчигдсөн байх, тухайлсан шийдвэрээр шууд зөрчигдсөн байх шаардлагыг тавьдаг.¹⁶

Эндээс дүгнэхэд, ХБНГУ-д Холбооны үндсэн хуулийн шүүхийн хяналтын объектод шүүхийн шийдвэр хамаарах, тухайн шүүхийн шийдвэрийг хянах хэмжүүр нь зөвхөн үндсэн эрх болохыг тухайлан заасан байна.

Өөрөөр хэлбэл, үндсэн хуулийн хяналт нь ердийн шүүхийн

¹³ <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html#BJNR000010949BJNG001100314> /хамгийн сүүлд 2024.11.10-ны өдөр үзсэн/

¹⁴ Sodan/Ziekow, Grundkurs öffentliches Recht., C.H.Beck, 10. Auflage, 2023, 428 дахь тал

¹⁵ Мөн тэнд, 431 дэх тал

¹⁶ https://www.jura.fu-berlin.de/studium/lehrplan/projekte/hauptstadtfaelle/tipps/Gliederung_der_Verfassungsbeschwerde_gegen_ein_Gerichtsurteil/index.html / хамгийн сүүлд 2024.11.10-ны өдөр үзсэн/

хяналтын цар хүрээ, хэмжүүрээс эрс ялгаатай болох нь харагдана.

Бүгд Найрамдах Австри Улсын тухайд:

1920 онд агуу эрдэмтэн Ханс Кельзенийн бичсэн тус улсын Үндсэн хуулийн Зуун дөчин дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Үндсэн хуулийн шүүх гомдол гаргагчийн Үндсэн хуулиар олгогдсон эрхийг зөрчсөн, эсхүл хуульд нийцээгүй журмыг хэрэглэсэн, эсхүл хууль зөрчиж нийтэлсэн хуулийг хэрэглэсэн, эсхүл Үндсэн хуульд нийцээгүй хуулийг хэрэглэсэн, эсхүл хуульд нийцээгүй төрийн гэрээг хэрэглэсэн гэх үндэслэлээр Захиргааны хэргийн шүүхийн шийдвэрт гаргасан гомдлыг шийдвэрлэнэ” гэж заажээ.¹⁷

Хэдийгээр Австри Улсын хувьд тус улсын Үндсэн хуулийн шүүх нь зөвхөн Захиргааны хэргийн шүүхийн шийдвэрийг хянан үзэх зохицуулалттай, харин ерөнхий харьяаллын /эрүү, иргэний хэргийн/ шүүхийн шийдвэрийг хянан үзэх эрх хэмжээгүй боловч зарчмын хувьд үндсэн хуулийн хяналтын нэг объект болсон шүүхийн шийдвэрийг хянах тухай зохицуулалтыг тухайлан хуульчилсан, түүнчлэн хяналтын хүрээ, хязгаарыг зохицуулж өгсөн болох нь харагдана.¹⁸

Харин манай улсын 1992 оны Үндсэн хуулийн хувьд, Үндсэн хуулийн Жаран зургаадугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт Үндсэн хуулийн цэцийн хяналтын объектыг тухайлан зааж өгсөн байх бөгөөд түүнд “Үндсэн хуулийн цэц энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан үндэслэлээр дараах маргаантай асуудлаар дүгнэлт гаргаж Улсын Их Хуралд оруулна:” гээд, “1/хууль, зарлиг, Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгчийн бусад шийдвэр, түүнчлэн Засгийн газрын шийдвэр, Монгол Улсын олон улсын гэрээ Үндсэн хуульд нийцэж байгаа эсэх; 2/ард нийтийн санал асуулга, Улсын Их Хурал, түүний гишүүний ба Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн талаар сонгуулийн төв байгууллагын гаргасан шийдвэр Үндсэн хуульд нийцэж байгаа эсэх; 3/Ерөнхийлөгч, Улсын Их

¹⁷ <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138> /хамгийн сүүлд 2024.11.10-ны өдөр үзсэн/

¹⁸ Харин хэм хэмжээний бодит хяналтын тухайд, Австри Улсын Үндсэн хуулийн 139 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Үндсэн хуулийн шүүх холбогдох журам хуульд нийцээгүй талаарх маргааныг шийдвэрлэхдээ:” гээд, мөн хэсгийн 4-д “шүүх хэрэг маргааныг шийдвэрлэхдээ хуульд нийцээгүй журмыг хэрэглэсэн нь эрхийг зөрчсөн гэж үзвэл ерөнхий харьяаллын анхан шатны шүүхийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны оролцогч талын хүсэлтээр” холбогдох журмыг хянан үзэхээр, мөн хуулийн 140 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Үндсэн хуулийн шүүх холбогдох хууль Үндсэн хуульд нийцээгүй талаарх маргааныг шийдвэрлэхдээ:” гээд, мөн хэсгийн 1.д-д “шүүх хэрэг маргааныг шийдвэрлэхдээ Үндсэн хуульд нийцээгүй хуулийг хэрэглэсэн нь эрхийг зөрчсөн гэж үзвэл ерөнхий харьяаллын анхан шатны шүүхийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны оролцогч талын хүсэлтээр” холбогдох хуулийг хянан үзэхээр заасан байдаг, Зохиогч.

Хурлын дарга, гишүүн, Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүн, Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч, Улсын ерөнхий прокурор Үндсэн хууль зөрчсөн эсэх; 4/Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын дарга, Ерөнхий сайдыг огцруулах, Улсын Их Хурлын гишүүнийг эгүүлэн татах үндэслэл байгаа эсэх” гэж зааснаас харвал “шүүхийн шийдвэр” багтаагүй буюу дээрх хаалттай жагсаалтад шүүхийн шийдвэр заагдаагүй тул түүнийг хянах агуулга байхгүй болно.

Гэхдээ Үндсэн хуулийн Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэц бол Үндсэн хуулийн биелэлтэд дээд хяналт тавих, түүний заалтыг зөрчсөн тухай дүгнэлт гаргах, маргааныг магадлан шийдвэрлэх бүрэн эрх бүхий байгууллага ...” гэж зааснаар Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлт гаргах болон маргааныг магадлан шийдвэрлэх агуулгыг салгаж тайлбарлах буюу дээр дурдсан 66 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан журам нь “дүгнэлт гаргах” журмыг зохицуулсан тусгай хэм хэмжээ гэж өргөн хүрээнд тайлбарлахыг дэмжсэн¹⁹ хандлага байх бөгөөд үүний дагуу авч үзвэл Үндсэн хуулийн цэц шүүхийн шийдвэрт хяналт хэрэгжүүлэх боломжтой гэж зарим судлаачид тайлбарладаг.

Хэдийгээр Монгол Улсын Их Хурлын Хууль зүйн байнгын хорооны 2021 оны 09 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 22 дугаар тогтоолоор байгуулагдсан ажлын хэсгээс боловсруулсан төслийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.8 дахь заалтад “үндсэн эрхийн маргаан гэж хууль тогтоох, гүйцэтгэх, шүүх эрх мэдлийн байгууллага, албан тушаалтны шийдвэр, бусад акт өргөдөл гаргагчийн өөрийнх нь үндсэн эрхийг зөрчсөн эсэх маргааныг” гэж, 16 дугаар зүйлийн 16.2 дахь хэсэгт “Иргэн эрхээ хамгаалах хуульд заасан арга замыг дуусгасны дараа хууль тогтоох, гүйцэтгэх, шүүх эрх мэдлийн байгууллага, албан тушаалтын гаргасан шийдвэр, бусад акт өөрийнх нь үндсэн эрхийг зөрчсөн хэвээр байгаа гэж үзвэл Цэцэд өргөдөл гаргана” гэж тус тус оруулсан байх боловч Үндсэн хуульд энэ талаар тухайлан зохицуулаагүй байхад органик хуулиар энэ мэт зохицуулалт оруулснаар энэ нь тогтвортой, хамгийн оновчтой, үндэслэл бүхий хувилбар мөн гэхэд хангалтгүй юм.

Энэ бүхнээс дүгнэхэд, 1992 оны Үндсэн хуулийн одоогийн зохицуулалтын хүрээнд Үндсэн хуулийн цэц шүүхийн шийдвэрт үндсэн хуулийн хяналтыг хэрэгжүүлэх боломжтой гэсэн дүгнэлтийг итгэлтэйгээр, бүрэн дүүрэн хийх боломжгүй байх бөгөөд цаашид энэ маргаантай асуудлыг нэг мөр шийдвэрлэх үүднээс Үндсэн хуульд тодорхой өөрчлөлт оруулах замаар маргааныг эцэслэх нь хамгийн оновчтой шийдлийн хувилбар гэж зохиогчийн хувьд үзэж байна.

IV. Хууль зүйн дээд боловсрол олгох сургалтын хөтөлбөрт

¹⁹ А.Базар, “Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 66.1, 66.2, 64.1 дэх заалтуудыг тайлбарлах нь”, [https://legaldata.mn/b/169/хамгийн сүүлд 2024.11.10-ны өдөр үзсэн/](https://legaldata.mn/b/169/хамгийн%20сүүлд%202024.11.10-ны%20өдөр%20үзсэн/)

“Үндсэн эрх”-ийн бие даасан хичээлийг оруулж, хөгжүүлэх шаардлага

Энэхүү илтгэлээр хөндөх дараагийн нэгэн чухал асуудал нь хэдийгээр зарчмын хувьд дан ганц Үндсэн хуулийн шүүх бус, мөн бусад шүүхүүд ч бас аливаа хэрэг маргааныг шийдвэрлэхдээ Үндсэн хуулийн биелэлтэд анхаарах ёстой ба Үндсэн хуулийн Тавьдугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт зааснаар²⁰ Үндсэн хуульд нийцээгүй хуулийг хэрэглэх эрхгүй боловч өнөөдрийг хүртэл Монгол Улсын шүүхүүд шүүхийн шийдвэртээ шууд Үндсэн хуулийг хэрэглэж буюу түүнд бэхжүүлсэн үндсэн эрхийг хэрэглэж, тухайн үндсэн эрхийн агуулгыг тодорхой тохиолдолд тайлбарлаж ирээгүй явдал юм.

Өөрөөр хэлбэл, манай улсад шүүхүүд үндсэн эрхийг шууд хэрэглэдэггүй. Энэ тохиолдолд гол эрх зүйн холбоос болсон “үндсэн эрхийн хүрээнд хянах” тухай ойлголт бодит байдал дээр хэрэгжих боломжгүй болохыг хууль боловсруулагчид болон тогтоогчид сайтар анхаарах шаардлагатай байна.

Монгол Улсын Их Хурлын Хууль зүйн байнгын хорооны 2021 оны 09 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 22 дугаар тогтоолоор байгуулагдсан ажлын хэсгээс боловсруулсан төслийн 57 дугаар зүйлийн 57.6 дахь хэсэгт “... Цэц шүүхийн шийдвэрийн үйлчлэлийг түдгэлзүүлсэн тохиолдолд Үндсэн хуулийн Тавьдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 3-т заасны дагуу үндсэн эрхийг хамгаалах асуудлыг Улсын дээд шүүхэд шилжүүлнэ”, 57.8 дахь хэсэгт “Энэ хуулийн 57.6-д заасан шүүх ... бүрэн эрхийнхээ хүрээнд Цэцийн дүгнэлтийн дагуу тухайн асуудлыг үндсэн эрхэд нийцүүлэн шийдвэрлэж, холбогдох шийдвэрийг хүчингүй болгох бөгөөд иргэний үндсэн эрхийг сэргээх, цаашид зөрчигдөхөөс сэргийлэх арга хэмжээ авна” гэж тус тус оруулсан байх боловч дээр дурдсанчлан өнөөдрийг хүртэл шүүхүүд Үндсэн хуульд заасан үндсэн эрхийг шууд хэрэглэн тайлбарладаггүй энэ нөхцөлд энэ байдлыг ашиглан шүүхийн үндэслэл бүхий шийдвэрийг ямар ч хамаагүй үндэслэлээр Цэцээс түдгэлзүүлэн “тоглодог” халтай бөгөөд буруу жишиг тогтож, улмаар энэ нь хууль зүйн салбарт “хаос”²¹ үүсгэвэл яах вэ? гэдгийг зайлшгүй бодох ёстой.

Бас нэгэн чухал асуудал нь хууль зүйн академик сургалттай холбоотой асуудал байна.

Тодруулбал, манай улсад хууль зүйн дээд боловсрол олгох сургалт эрхэлж байгаа их, дээд сургуулиудад өнөөдрийг хүртэл үндсэн эрхийн агуулга, үндсэн эрхийн хэрэглээ, үндсэн эрхийн

²⁰ Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 50 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэг, Улсын дээд шүүх, бусад шүүх нь Үндсэн хуульд нийцээгүй, албан ёсоор нийтлээгүй хуулийг хэрэглэх эрхгүй.

²¹ “Chaos” - завхрал, замбараагүй байдал.

хяналт зэргийг бие даасан хичээлийг агуулга буюу цагаар тухайлан дагнаж судалж байгаагүй, харин “Үндсэн хуулийн эрх зүй” гэх хичээлийн хөтөлбөр дотор нэг жижиг хэсэг байдлаар зааж ирснийг хууль боловсруулагчид анхаараагүй байдал ажиглагдсан.

Өөрөөр хэлбэл, энэ бол маш нарийн мэдлэг, ур чадварыг хуульч, шүүгчээс шаарддаг академик болон практик асуудал байдаг бөгөөд энэ чиглэлээр нарийн мэдлэг олж аваагүй, үндсэн эрхийн хэрэглээний цогц бөгөөд цэгцтэй аргачлалыг эзэмшээгүй хүмүүс энэ механизмыг үр нөлөөтэй ажиллуулна гэж шууд найдах, тэгж үзэх боломжгүй юм.

Зохиогч миний бие шүүгчийн ажлын хажуугаар МУИС-ийн Хууль зүйн сургуульд багшилдаг болохынхоо хувьд нэг асуудлыг сайтар мэдэж байгаа бөгөөд дөнгөж саяхнаас буюу 2023 оны намрын семестрээс эхлэн МУИС-ийн Хууль зүйн сургууль сургалтын төлөвлөгөөндөө өөрчлөлт оруулж, туршилтын журмаар “Монгол Улсын үндсэн хуулийн эрх зүй II: Үндсэн эрх” хэмээх хичээлийг бие даасан байдлаар зааж эхэлснийг энд тэмдэглэх нь зүйтэй.

Зөвхөн МУИС-ийн Хууль зүйн сургуульд л эхэлсэн гэдгийг тухайлан дурдаж байна.

Тиймээс манай улсын хууль зүйн шинжлэх ухаан, хууль зүйн дээд боловсролын сургалтын хөтөлбөрт “Үндсэн эрх” хэмээх бие даасан хичээлийг цаашид хөгжүүлэх шаардлага зайлшгүй тавигдана гэдгийг зохиогчийн хувьд үздэгээ нуух юун.

V. Дүгнэлт

Энэхүү эрдэм шинжилгээний илтгэлийн хүрээнд зохиогчоос дараах дүгнэлтийг хийж байна. Үүнд:

1. Монгол Улсын Их Хурлын Хууль зүйн байнгын хорооны 2021 оны 09 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 22 дугаар тогтоолоор байгуулсан ажлын хэсгээс 2024 оны 03 дугаар сарын 04-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд “шүүхийн шийдвэрийг Үндсэн хуулийн цэц хянах” тухай асуудал орсон нь шинэлэг боловч олон талаас нь нухацтай бодож шийдвэрлэвэл зохих маргаантай сэдэв мөн.

2. 1992 оны Үндсэн хуульд тогтоосноор шүүх эрх мэдлийн тогтолцооны гадна талд байрлаж байгаа Үндсэн хуулийн цэцээс шүүхийн шийдвэрийг хянан үзэх тухай асуудал нь өнөөдөр хүчин төгөлдөр үйлчилж буй Үндсэн хуулийн үндсэн бүтцийн онолын талаас ч, мөн хууль зүйн талаас ч сайтар эргэцүүлэн бодох зайлшгүй шаардлагатай асуудал мөн.

3. 1992 оны Үндсэн хуулийн Жаран зургаадугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт Үндсэн хуулийн цэцийн хяналтын объектыг хаалттай жагсаалтын зарчмаар тухайлан зааж өгсний дотор “шүүхийн шийдвэр”-ийг оруулаагүйг онцгой анхаарах шаардлагатай бөгөөд одоогийн зохицуулалтын хүрээнд Үндсэн хуулийн цэц шүүхийн шийдвэрт үндсэн хуулийн хяналтыг хэрэгжүүлэх боломжтой гэсэн дүгнэлтийг итгэлтэйгээр, бүрэн дүүрэн хийх боломжгүй байна.

4. Дэлхийн улс орнуудын тэргүүлэх туршлагаас харахад, шүүхийн шийдвэртэй холбоотой үндсэн хуулийн гомдлыг хянахад тухайн шүүхийн шийдвэр үндсэн эрхтэй шууд холбоотой тохиолдолд л Үндсэн хуулийн шүүх хянах боломжтой бөгөөд ерөнхий харьяаллын болон дагнасан шүүхээс нэгэнт тогтоосон үйл баримтыг Үндсэн хуулийн шүүх дүгнэхгүй. Өөрөөр хэлбэл, үндсэн хуулийн шүүх нэмж нотлох баримт цуглуулахгүй, зөвхөн өмнөх шатны шүүхүүдээс тогтоогдсон гэж үзсэн үйл баримтад л үндэслэнэ. Үндсэн хуулийн шүүх шүүхийн шийдвэрийг хянах хязгаар нь зөвхөн үндсэн эрхийг зөрчсөн эсэхэд л төвлөрөх учиртай болно.

5. Монгол Улсын шүүхүүд өнөөдрийг хүртэл шүүхийн шийдвэртэй шууд Үндсэн хуулийг хэрэглэж буюу түүнд бэхжүүлсэн үндсэн эрхийг хэрэглэж, тухайн үндсэн эрхийн агуулгыг тодорхой тохиолдолд тайлбарлаж ирээгүй явдлыг сайтаранхаарах шаардлагатай.

6. Манай улсын хууль зүйн шинжлэх ухаан, хууль зүйн дээд боловсролын сургалтын хөтөлбөрт “Үндсэн эрх” хэмээх бие даасан хичээлийг цаашид хөгжүүлэх шаардлага бодитойгоор тавигдаж байна.

VI. Санал

Энэхүү эрдэм шинжилгээний илтгэлээр дэвшүүлсэн асуудлууд дээр тулгуурлан зохиогчоос дараах тодорхой саналыг гаргаж байна. Үүнд:

1. 1992 оны Үндсэн хуулийн “Монгол Улсын төрийн байгуулал” хэмээх 3 дугаар бүлгийн “Шүүх эрх мэдэл” хэмээх 4 дэх хэсэгт Үндсэн хуулийн цэцийг шилжүүлэн байрлуулах талаарх онолын өрсөлдөхүйц байр суурь, үзэл баримтлалыг тухайлан анхаарч, 1992 оны Үндсэн хуулийн анхны төслийн үзэл баримтлалыг сэргээн тогтоох.

2. 1992 оны Үндсэн хуулийн Жаран зургаадугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн хаалттай жагсаалтад заасан Үндсэн хуулийн цэцийн хяналтын объектод “шүүхийн шийдвэр”-ийг тусгах боломжийн талаар онолын судалгааг сайтар хийх, “шүүхийн шийдвэрийг зөвхөн үндсэн эрхийн зөрчлийн хүрээгээр хязгаарлан хянах” тухай дэлхий дахины Үндсэн хуулийн шүүхүүдийн практикт нэгэнт тогтсон агуулгыг хүлээн

зөвшөөрөх.

3. Монгол Улсын ерөнхий харьяаллын болон дагнасан шүүхүүдийн Үндсэн хууль, түүнд бэхжүүлсэн үндсэн эрхийг шууд хэрэглэх, тайлбарлах практикийг хөхиүлэн дэмжиж, түүнд шаардлагатай тохиолдолд хэрэглээний аргачлалыг онол-практикийн үндэслэлтэй боловсруулж, мөрдүүлэх.

4. Монгол Улсын хууль зүйн дээд боловсрол олгох сургалтын хөтөлбөр, төлөвлөгөөнд “Монгол Улсын үндсэн хуулийн эрх зүй II: Үндсэн эрх” хэмээх хичээлийг бие даасан байдлаар тусгаж, хичээлийн хөтөлбөрийг орчин үеийн шаардлагад нийцүүлэн боловсруулж заах.

[Ном зүй]

Монгол Улсын Үндсэн хууль, 1992

ХБНГУ-ын Үндсэн хууль, 1949

Австри Улсын Үндсэн хууль, 1920

Б.Чимид, Шүүх эрх мэдлийн талаархи Үндсэн хуулийн үзэл баримтлалын тухайд., Шүүх эрх мэдэл- шинэ зуун, олон улсын онол, практикийн бага хурлын баримт материал, 2001

Sodan/Ziekow, Grundkurs Öffentliches Recht, 10. Auflage, Verlag C.H.Beck, 2023

Шинэ толь сэтгүүл, №7, 1995

Монгол Улсын Үндсэн хуулиуд /1924, 1940, 1960, 1992 он/, Улаанбаатар, 2020

Ц.Сарантуяа, Үндсэн эрх - шүүх - үндсэн хуулийн шүүх, “Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэц” өгүүлэл, илтгэлийн эмхтгэл, 2007

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн эх сурвалж, боть №2

А.Базар, “Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 66.1, 66.2, 64.1 дэх заалтуудыг тайлбарлах нь”, <https://legaldata.mn/b/169>

<https://montsame.mn/mn/read/338888>

<https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html#BJNR000010949BJNG001100314>

https://www.jura.fu-berlin.de/studium/lehrplan/projekte/hauptstadtfaelle/tipps/Gliederung_der_Verfassungsbeschwerde_gegen_ein_Gerichtsurteil/index.html

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138>

[Abstract]

**Constitutional Review: Some Issues to Consider in Reviewing
Court Decisions by The Constitutional Court**

Munkh-Erdene Terbish

Master of Laws (LL.M.).

Judge of the Capital City Administrative Court of First Instance

Ulaanbaatar, Mongolia

By Resolution No. 22 of the Standing Committee on Justice of the State Great Khural of Mongolia dated September 28, 2021, a working group was established to draft a revised version of the Law on the Constitutional Court of Mongolia and on Dispute Resolution in the Constitutional Court and submit it to the State Great Khural. The working group submitted the draft laws to the State Great Khural on March 4, 2024.

Among the numerous innovative aspects in the revised version of the Law on Dispute Resolution in the Constitutional Court developed by the working group, I was particularly interested in the issue of “review of court decisions by the Constitutional Court”.

Therefore, in this academic report, I will briefly address some important aspects of this topic, as time constraints did not allow for all points to be covered in the report.

This presentation also aims to present the leading experiences and theoretical foundations of Austria and Germany, which occupy a central position in the system of review of court decisions by the Constitutional Court.

[Keywords]

Constitutional law, Constitution, Constitutional Review, Constitutional Court, Administrative Court, Judicial Review, Court Decisions, Fundamental Rights.